

SOKFÉLE.

87. Szám. Béts. October 29-dikén. (35) 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

O c t o b e r.

26 Oct. — 1805. Hadaink hátrálnak Passautól. — 1815. A Szent Szövetség; az Angol nem áll hozzá. — 1596. Eger mellett szerentsétlen ütközet.

27 Oct. — 1613, Szilasy János 's Nadányi Gergely két elkerített férj Báthori Gábort az undok embert midőn egy nap Váradról kikotsizék a' ferdőbe, szekerében megtámadták 's öszszekontzolták. Benne kihalt a' nagy fényű 's gazdagságú ház. — 1439 † Albert Neszmélyen.

28 Oct. — 1805. Murat lovassága átkel Mühldorf mellett az Inn folyón 's elvágja hadainkat Salzburgtól

29 Oct. — 1795. Egy osztály Erdődy Huszár Fedák alezere-
des vezérlése alatt béront a' megerősített frantzia táborba Mannheim előtt. — 1805. A' Frantziák Braunauban vannak már.

Elmésség, Éleselme.

(Folytatás.)

A' *helyes elmésség*, felteszi a' dolgok' viszonyjainak, helyesen egybe kötni tudó tehetségét; a' *gazdag elmésség*, az ingerelhetőséget és igen sok emlékező tehetségét; a' *kész elmésség*, a' tsendességet, és a' lélek jelenvalóságát; a' *gúnyoló elmésség*, a' dolyfőséget, és sebes észrevételt, mikor valami a' jónak és szépnek törvényjeivel meg nem állhat; — a' *tréfás elmésség*, hirtelen való megítélését annak, a' mi múlattathat. Az elmésségnek igen nagy hasonlatossága van a' *vadhoz*, melly szabadon vidámon ide 's tova ugrándoz a' vetésekben és kertekben, — de éppen a' legtüzesebb Nimródtól engedni magát legkevesebbé megfogatni. Az elmésségnek minden *egyenlő* és *szabad*,

Toldalék a' M. Kurirhoz.

87 (35)

a' *szent* és *felséges*, úgy, mint a' *közönséges*, sem mire sem ügyel, tsak magára, és tsak a' játékért játszik. Az *elmésség*, *játék* és *szerelem*, minden állapotot egyenlősítenek. Millyen szép volna, ha a' *virtusról* is ugyan ezt lehetne el mondani!! Az úr a' tűz elme, a' hol pedig a' tűz elme az úr — ott *szabadság* uralkodik.

Egy *gondolat sem szabadabb*, mint a' jóleltalált elmés gondolat, ennél fogva az elmésnek a' társaságban semmit sem kell inkább ajánlani, mint azt, hogy helyesen *fel tudja magát találni*, ne hogy úgy járjon, mint az egykori megszóllaló ifjú, ki esmeretlen szomszédjától ezt kérdé: „*Kitsoda ott fenn az a' majomábrázatú fiatal személy?*“ Az az én *leánytestvérem*. „Ah! nem azt értem én, a' másikat, ki zöld köntösben ül mellette,“ az, az én *feleségem*. — Vagynak olly *pénzes* és *titulusos* emberek, kik egy bizonyos önnbetszérzéstől többnyire elszédítettve, másokat magokhoz képest semminek tartanak. Ezek tsak az elméstől félnek, 's abban a' hiszemben vagynak, *hogy szorosán kell vele bánni*, 's akkor adják elő osztán magokat némelykor jelenések . . . Nem minden oly' maga mérséklő, mint az egykori öreg vendég fogadós. „*Mitsoda tátott szájú az, ki szolgálatunkra van?*“ kérdé egy kevély úr, éppen oly' kevély hangon, „*megbótsásson! titkos Tanácsos uram! az az én legnagyobbik fíjam!*“ Az *elmésség a' társalkodási életben* egy fő részit teszi a' *személyes érdemnek*, ha ugyan az soha *személyre* ki nem ereszkedik, tsak mikor másoknak valami elkötelezött mond, és az igazi *kimivelt elmés főre* illik az, a' mit *Sturtz Galianusról* mondott: „*Senkit sem esmerek a' ki értnt az ember nagyobb szeretettel viseltetnék, kit örömeztőbb hallgatna, a' ki olly' határtalan uralkodnék a' legszebb*

társaságban, a' nélkül hogy kedvetleneket támasztana. Az embernek mindent nyomtatás alá kellene adni, a' mit az ajakán kiszalaszt, mert a' jól eltalált elmésség, egyik jobb a' másiknál, — a' gúny, mely nem bánt meg, és ember esméret olly könnyűséggel és játsziséggel el szorva, mintha az mindennapi dolog volna.“ Az elmésségnek ki kell tündöklenni, mint a' napnak, a' mérséklett égelyben, 's akkor kedves, de mikor perzsel és éget, mint a' közép abrouts (aequator) alatt, akkor félünk tőle, és kerüljük, féljük, de nem szeretjük. A' nap sűgárai, mellyek mindent meg aranyoznak, kedvesek a' jó szemnek, de a' gyengének fájdalmat okoznak.

A' ki azt akarja, hogy elmésségét mások nagy mértékben tűrjék el, annak magának is bőven kell tűréssel bírni, sokaknak az tsak egy szempillantat alatt ötlük eszekbe, de majd így gondolkoznak, a' sor reájok is jöhet, és ki kerülük, mint a' tsalányt ki szokta az ember kerülni. Mikor az orgonán jól akarunk játszani, az organa sipoknak tiszta hangúaknak kell lenni, és éppen így vagy az elmésséggel is a' dolog, a' hol a' szív tiszta, az éles hangok a' lágyabbak által mérsékeltetnek. — Már egy gúnyoló (satyricus) ábrázat vonás, legyen az bár a' legbetsületesebb emberben, félelmet önt másokba, még pedig annál nagyobbat, mennél több gyenge oldalait érzik — a' gúnyoló jó kedvet nem lehet el nem esmerüni, 's igen gyakran a' legszebb emberben is akadály *hogy tessék*. Egy hozám jó indulattal viseltető fő rangú emberesmérő, kitől egykor azt kérdém: „*De hogy lehetett ezen szokat tőlem rosszsz neven venni?“ Azt a' te tagillegetésed okozza, vala reá a' felelet.*

Olasz országi útazás.

Tapasztalásinkat 's kimivelődésünket egymástól költsönözzük, belé lévén az emberi természetbe ol-
tatva, hogy a' mit mástól lát, hall, vagy munkáiból
olvas, szereti megtanulni 's magáévá tenni. Így men-
tek 's haladtak egész nemzetek eleitől fogva elébb elébb.
Ugyan ez későbbben ösztönül szolgált a' multakat vi's-
gálni szerető maradéknak, hogy a' szerént, a' mint
sorsa 's lelki tulajdonai kivánták, és arra mintegy
vezérlették, a' már megtörött úton, mint a' tökélete-
sedés pontjához vivő léptsőkön az idővel együtt eljutni
törekedjék. Így születtek apródonként a' tudományok
és szép művészetek mestersége; úgy hogy, széles ér-
telemben véve a' tudományok emelkedése, 's szép mi-
vészetek virágzása, lettek azon biztos úfmutatók, mel-
lyeknek sok nemzetek előhaladásokat, gazdagságokat
's virágzásokat köszönhatték, 's köszönhetik. Nyilván-
való tehát, hogy egyes hazafinak és polgárnak is, a'
szerént mint természeti tulajdonai, 's ön nemes ipar-
kodási engedik, ha hazájának igaz fia akar lenni, ezen
az úton kell 's kötelessége is hazája 's nemzete javára,
előmentére, virágzására és ditsősségére dolgozni. Mert
tsak így, 's nem másképpen ébred fel a' szűnyadozó
lélek, tsak így lehet kevés esztendőök tzeleányos hasz-
avételével századot nyerni; szóval, így juthatunk kö-
zelébb rendeltetésünk vagyis tökéletesedésünk nagy
teljéhez.

A' tudományok, hálá a' gondviselésnek, tsak ne-
hány évek alatt is, szerentsésen előre haladtak édes
hazánkban, 's imé a' szépművészetek is nyomon kö-
vetik azokat. Illő azért, hogy kimivelt tehetségünk
szerént ezeket is méltó betsben tartsuk. A' tudomá-
nyok és szép művészetek virágzása emelék fel egykori

homályából Görög országot, mint Rómát is; mellyeknek széllyel görált düledéki felett a' most is szállangó génius, a' hátra hagyott tudományos és művészeti töredékekben máig is tsudáltatja velünk a' viszálkodások miatt porba dült nemzetek egykori virágzását és nagyságát.

Ha tehát hazai művészeink vágynak és iparkodnak esméreteik nevelése 's hazánkban idővel a' szép mestersegek betse emelése végett, mint Ferentzink, Olasz országot bójárni, 's ott magokat tökéletesíteni, az valóban mindenkor különös ditséretekre szolgál. Illy nemes szándékból útazott közelébb Kiss Balint Úr hazánkfsija, mint Akadémiai históriai képiró, ki a' felsőbb tudományokat hazánkban végezvén, minekutánna itt Bétsben a' Ts. K. Képiró Akadémiában tanulásait ötödfél esztendeig ditséretes sikerrel folytatta volna, tapasztalási 's művészi útaazást tett a' szomszéd tartományokba, különösen azon helyeken, hol 11 század lefolyta alatt Európában a' fő fő szerepet jádzott Olasz föld magát a' művészi tárgyakban szinte a' legmagasabb tökélyre emelte. A' napokban ide Bétsbe megérkezvén a' nevezett hazánkfsija szándékozik hazájába viszszatérni. Reményljük, hogy útaazási jegyzéseit idővel közelhetjük.

R.

Elmestörténet.

A' hires Walter Scott, 's ennek barátja közt egykor előfordült beszédben emez azt állítá, hogy e' világon találtathatik egy valaki, ki a' szónak tökéletes értelmében szerentsés, 's boldog lehet; Walter Scott ezt erősen tagadta. „Amott megy egy szegény nyomorúlt, az állati megelégedésnek mustra képe (ideálja); ez nyilván bėbizonyítja indítványba tett állításomat.“

Danolva ballagott feléjük a' szegény napszámos, kít Walter Scott kérdőleg ekép szólítja meg. "Hogy vagy barátom? „Jól igen jól.“ Vagyon elég enni, inni valód? „Bőséges mértékben.“ Hát tested' az idő zordon változásaiban a' rideg tél ellen való bátorosítására? „Igenis.“ Az emberek mutatják erántad jótékonyásokat? „Igenis.“ — „Ime!“ felkiált a' nagy költőnek ellentársa „igazságom vagyou, ez valóban egy boldog teremtés.“ — „Lassan!“ szolla Walter Scott, 's tovább folytatá kérdését: „De éppen semmi sints, a' mi téged gyötör?“ — Oh! igenis vagyou, viszonzá a' gyenge elméjű paraszt, midőn azonban ábrázatjáról minden vidámság eltűnt „belsőmben viszhangzik lélekösméretemnek dörgő szava, melly mindenütt követi lépéseimet.“ — Látja tehát, szöll barátjához Walter Scott, hogy még a' legeggyűgyűebb, 's leg tompább érzésű halandó is bizonyos rossz lélektől nyugtalamittatik, 's sanyargattatik; szóval mindenkit gyöttri ön lélekösméretének vádoló szava.

Trémel Miklós.

A p r ó s á g.

„Ultima primis . . .!“ *Hazámnak tsillaga te! . . .* így kezdém egy gazdag Mecénáshoz intézendő ditséző leveletem, — *Hazámnak tsillaga te! milyen kevés ragyog a' Magyar égen. Ezer ugyan a' tsillag és tsillagzat felettünk, de azok tsak egy országúton olvadnak el; te pedig eleven tüzze ragyogsz, te Nagy medve, vagy még inkább Nagy kutya . . .!* Eddig irám, 's im ki fogyék minden gondolathól. Mit tsináljak? . . . a' levél rám nézve sürgetős. Könyveket szedtem elő, hogy a' mit fejemben nem lelek azokban találjam fel. Szükségben segitőt; Szentek Hegedűjét,

Hasznos házi jegyzeteket, Juhász kátét, Nefelejtsset... mindent mindent öszve forgattam, sohol sem találtam semmit. Elvégre egy víg játék akad kezemben, mellynek 8-dik lapján ezt olvasom: „Dejszen ha engem nappá tesznek kegyetek: úgy tsillagaiknak hűnyniok kell; mert én éjjet űzők, azok setétben ragyoghatnak tsak!“ Üm! gondolám, e' szerint ha az én Mecénásom tsillag, hazámban éjjnek kell lenni, — pedig bizony tsak tsillag ö 's nem nap. Azért letévén ditsérő szándékomról kezdett leveletem, a' nálam maradandót, így rekesztettem be: „*Bár tsak minél hamarább leszállanál több pislogó társaiddal, hogy hazám egére valahára nap sűgárai derülhetnének!*“

A p h o r i s m á k.

— Galvani idejétől fogva világosan meg van fejtve ez a' kérdés: „Miért nyúlnak az emberek olly szivesen az arany után?“ Mert az electricitás' törvényei úgy hozzák magokkal.

— A' szerelem tajtékozó Champagnai bor, melly az embert hamar felhevíti, de kellemetes szesze szint olly hamar elenyészik.

— Az elmés fő hasonló az electricai felhőhöz; minden érintés szikrákat tsal ki belőle; az utánozó elméntz hasonló a' villámhárítóhoz, melly a' szikrát felfogja, 's a' vízbe vezeti.

— Ha a' szerelem 's barátság meghül 's elenyészik; feszes udvariságokat vesz fel. Az igaz hűség semmit sem tud ezen mesterségekről (Shakspeare).

— Nem szemérmességből, hanem negédességből visel az igazság sűrű fátyolt, mert az ábrázatja olly rút, hogy senki sem akarja megnézni.

A' heves Szerető.

Gyula Nina szerelmének
Érzette báj' hatalmát, —
Várva várta érzelmének
Karjai közt jutalmát.

Szívet sebző kívánatok
Tépdelék hév kebelét
Nem tudva: hogy jövendőnek
Szülője a' jelenlét. — —

A' *jelen*; ha édes — — repül,
'S a' *jövendőre* tekint;
Ez távólból, rejt' mosollyal,
A' boldogabb tzelhoz int. —

Ez Gyulának nem igenző
Bájhatalmú érzetét,
És egy esti fuvalommal
Küldi illy üzenetét.

Gyula! látom, miként hevül
Melyed' sebzett oldala —
Lassan siess! — midőn derül
Hév szerelmed? hajnala

Tudd meg: lassan leng a' bölts szív,
Láng szerelme' szárnyain
Akkor is, ha szenderegnet
Hiv Ninája karjain! —

Lapsánszky Jan.
Szigethről.

Rejtett szó.

Öt betű tsak egy tag, Nemzet neve lészen.
Végy el egy S betűt, Római C téssen.